

İşte, Nazım Hikmet'in sansürlenen şarkıları

Talihsiz şairin şarkıları da talihsizdi

İşte şiirin ve müziğin iki ustasının, Nazım Hikmet ile Mesud Cemil'in beraberce yarattıkları ve Münir Nureddin'in sesliye ölümsüzleşen şarkıların güfteleri... Mesud Cemil, ilk şarkıyı Nihavend'den besteledi:

"Kanatları gümüş yavru bir kuş
Gemimizin direğine konmuş
Dağlara çıkma Karadeniz
Yavrudur yârim uçamaz bensiz

Bir yârim var bu yavru kuş gibi
Yârim yüreğime konmuş gibi
Dağlara çıkma Karadeniz
Yavrudur yârim uçamaz bensiz"

Diğer şarkı ise Hicaz makamında:

"Martılar âh eder, çırpırlar kanat
Deryâlar açılır, açılır kat kat
Gayri beklemeye kalmadı tâkat
Görünsün karşıdan İstanbul şehri

Dalgalar yâr derler kopar kıyamet
Deryâyı kan eder, kan eder hasret
Gayri beklemeye kalmadı tâkat
Görünsün karşıdan İstanbul şehri"

Bu şarkı hiç söylenmedi

Muhsin Ertuğrul'un 1930'larda çektiği "Cici Berber" filmi için Nazım'ın yazdığı bir şarkının sözlerini yine Mesud Cemil besteledi.

Mesud Bey'in Nihavend'den yaptığı şarkı neredeyse 70 seneden beri hiçbir yerde çalınmadı, söylenmedi ve notası da zannedersen bugün benden başka hiç kimsede yok. İşte, bu şarkının sözleri:

Göz bakar konuşmadan
Söyler kalpten geçeni
El okşar duyurmadan
Kendine çeker seni
Al kan, hicrimî anlatırsın sen
Her yolun ışık olur
Yükselen nefeslerin
Dinle sesimi sevgili yavrum
Sana gözümle, elimle değil
Sana sesimle yalvarıyorum
Al kan, hicrimî anlatırsın sen

Bu yazı, Türk Edebiyatı'nın ve Türk Müziği'nin üç büyük isminin 1930'lu senelerde beraberce yarattıkları ama bugün neredeyse unutulmuş olan bazı eserlerinin pek bilinmeyen öyküsüdür: Sözlerini Nazım Hikmet'in yazdığı, Mesud Cemil'in bestelediği ve Münir Nureddin'in orkestra

MURAT
BARDAKÇI
mberdakci@hurriyet.com.tr

refakatıyla okuduğu üç şarkının öyküsü... Nazım Hikmet'i durup dururken yeniden tartışmaya başladığımız

bu günlerde, sözleri ona ait olan bu şarkıların yasaklanmalarına kadar uzanan hazin hikâyelerini nakledeyim dedim...

HER işi bir yana bıraktık ve Türkiye'nin gündemini bundan tam yarım asır önce meşgul eden bir tartışmayı durup dururken bugünlere taşıdık: Nazım Hikmet'in vatan haini olup olmadığı konusunu ve vatandaşlığa alınmasının gerekip gerekmediğini konuşup duruyoruz ve böylelikle insanlara ölümlerinden sonra da rahatsızlık vermeye, onları mezarlarında bile huzursuz etmeye milletçe ne kadar meraklı olduğumuzu bir defa daha ispatlıyoruz.

Burada Nazım Hikmet tartışmasına girecek değilim. Sadece Nazım'la ilgili olan ve bugün artık pek hatırlanmayan bir müzik macerasını anlatacağım, sözlerini Nazım'ın yazdığı ama şimdilerde neredeyse unutulmuş olan bazı şarkıların yasaklanmaya kadar uzanan ve pek bilinmeyen hazin öykülerini nakledeceğim.

MARTININ KANAT SESİ

Modern Türk sinemasının ve Türk tiyatrosunun kurucusu kabul edilen Muhsin Ertuğrul, 1930'ların sonuna doğru yeni bir film çekiyordu: "Mineli Kuş" adında müzikli bir film. Senaryoyu o günlerde de tartışılan ama bir hayli meşhur olan bir isim, Nazım Hikmet yazmış ve film için iki de güfte, yani şarkı sözü kaleme almıştı.

"Martılar âh eder, çırpırlar kanat" ve "Kanatları gümüş yavru bir kuş" sözleriyle başlayan güfteleri o zamanın önde gelen bir müzisyeni besteledi: Mesud Cemil... Türk Müzik tarihinin en tanınmış isimlerinden biri olan Tanburî Cemil Bey'in oğuydu, radyoculuğu Türkiye'ye getirenlerdendi, bizzat kurduğu İstanbul Radyosu'nun müdür vekili, spikeri, tanburisi, yani herşeyiydi ve hepsinden de öte dört dörtlük bir müzisyendi.

STÜDYODAN ASKERİ MAHKEMEYE

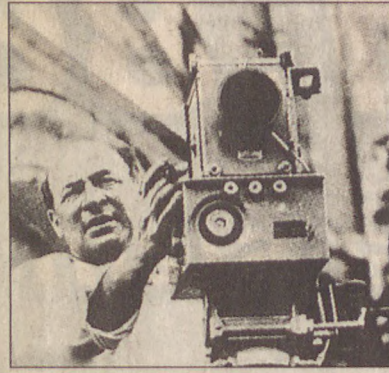
Mesud Cemil, Nazım'ın şiirlerine alışılmadık fakat son derece hoş melodiler giydirdi ama çekimler devam ettiği sırada, 1938'in meşhur Harbokulu olayları yaşandı. Nazım tutuklandı, bir savaş gemisinde kurulan askeri mahkemeye çıkartıldı, "komünistlikten" 28 seneye mahkum edildi ve bütün bunların arasında olan "Mineli Kuş" a da okdu ve çekimler birdendire dururdu.

Ben çok aramama, Türk sinema tarihini bildiğini iddia edenlere devamlı sormama ve soruşturmama

OKUDU Münir Nureddin

FİLM YAPTI Muhsin Ertuğrul

BESTELEDİ
Mesud Cemil

rağmen "Mineli Kuş"un çekilen kısmının ne olduğu ve akıbeti hakkında hiçbir yerden hiçbir şey öğrenemedim.

ORKESTRA İLE OKUNDULAR

Film den geriye sadece iki şarkı kalmıştı ve Münir Nureddin bu şarkıları birkaç sene sonra taş plaklara okudu. Parçalar bir orkestranın refakatinde icra edilmişlerdi ve tek kelimeyle, nefisler. Münir Bey icracılığının bütün maharetini kullanıyor, Mesud Cemil'in alışılmış Türk melodilerini zorlayarak ve bambaşka bir üslupta yazdığı nağmelerini sanki yepyeni bir âlemde tenefüs ediyordu.

Şarkılar bir anda meşhur oldular. Derken aradan seneler geçti ve Türkiye 12 Mart'ı yaşadı. O zaman TRT'de çalışan ve şimdi hayatta olmayan işgüzarın biri kalkıp kurumun başındakilere gitti, ellerini önüne bağladı, boynunu büktü ve "Bu şarkıların sözleri komünist Nazım Hikmet'indir" dedi. "Arada bir okunuyorlar. Her ne kadar aşk şarkısı gibi görünseler de, sosyal bir sınıfa bir başka sosyal sınıf üzerinde hakimiyet kurması temeline dayalı olup yıkıcı ve de bölücü hüviyet taşıdıklarını arz ederim! Bir emir buyursanız da bu komünist eserleri yasaklasanız"

KANATLAR HÂLÂ KIRIK

İşgüzar böyle de dedi ve şarkılar yasaklandı!.. Radyolara "Bundan sonra okunmayacaklar" diye şifahi bir talimat verildi ve "Martılar âh eder" ile "Kanatları gümüş yavru bir kuş" u seslendirmeye yirmi küsur sene boyunca kimseler cesaret edemedi. Yasak ancak 1990'ların ortalarında, benim işi Hürriyet'te yazmam üzerine kaldırıldı ama her iki şarkı da artık unutulmuştu! Bugün bile okunmuyorlar ve "gümüş yavru kuş" un kanatları hâlâ kırık.

Güfteleri Nazım'a ait olan iki şarkının hazin öyküleri, işte böyle... Bir de bugün "Nazım" dendiği zaman mangakda kül bırakmayan bazı zevâtın onun şiirlerini makaslayıp sansür etmeleri hadisesi var ki, daha da beter... Nazım tartışması devam ederse, bu sansür hikâyesini de anlatırım.

Nazım Hikmet'ten Tanburî Cemil'e mersiye

KONU müzikten açılmışken, "Cemil Ölürken" isimli şiir Alemdar Gazetesi'nde 1920'nin 21 Kasım günü yayınlanmıştı. Çocukluk yıllarını paşa dedesinin konağında geçiren şairin konaktaki gramafondan yükselen Cemil'in nağmelerinden ziyadesiyle etkilendiği mısralarından belli oluyordu ve Nazım şiiri Cemil Bey'in oğluna, arkadaşısı Mesud Cemil'e ithaf etmişti:

Elâ gözleri dalgın, geniş alni sararmış,
Bir san'atkar hastadır, Cemil hasta yatıyor.
Odayı bir mâtemin görünmez rengi sarmış,
Başında duranların kalbi yorgun atıyor.

İnce parmaklarını ıslattı göz yaşları,
Odanın sükûnunda hicrî kırıklar inledi,
Hastanın yavaş yavaş çatılarak kaşları,
Sanki derinden gelen bir sadâyı dinledi.

Mukaddes elemi anı bir kerre daha;
Uzak serviliklere çevirerek yüzünü.
Âh! Ey gafil faniler, iman edin Allah'a!
Bir ilâhi ruhun da geldi işte son günü.

Çok kudretli oluyor bir dehânın gurûbu.
Ecel, O'nun yanına sen de el bağlayıp gir!
Nefesinle titreyen fanilerden değil bu,
Ölmeyen bir san'atkar ölüm döşegindedir.

Gökler geri alıyor yeryüzünden sesini.
Şimdi geniş alnında ebedin gölgesi var!
Başında ağlayanlar sonuncu bestesini,
Ağır ağır kapanan gözlelerinden duydular!..

Tanburî
Cemil
Bey'in az
bilinen bir
fotoğrafı.